

Լսեք ինչ շարադրողն է Ստեփան վարդապետ՝ Լախավկայի վանքէն . պարոն Սալուստն ալ նոյն վանքին մէջ գտեր է ասոր օրինակը : Լախավկայի վանքը հին թուղայի Շամբ անունով գեղին քովն է , կ'ըսէ , և երգին շարադրողը՝ թուղայեցւոց Լսպահան քչուեւուն ժամանակակից , ու ինքն ալ թուղայեցի կ'երևնայ՝ զուր ցուածքէն : Լսգիննիւթն է ողջ Հայոց Պարսկաստան քչուեւուն վրայ՝ 1605ին , Պարսից Շահաբաս Թագաւորին հրամանաւր :

Աստուծոյ քեզ Հայոց խեղճիկ ժողովուրդ , Յիւրոցան ելաք անմեղ անխորհուրդ , Գերի գնաման աք դէպ ի խորասան 1 , Քաղցած ու ծարաւ , տկոր Թշուառական :

Խարիւր ու խաղար ցաւի գիմացաք , Ձեր քաղցրիկ երկրէն ոտ գուրս չըզբարք . Խիմի ձեր խոր մօր գերեզման Թողաք , Տըներն ու ժամը ուրիշին տուաք :

Իս սիրուն դաշտերն , մեծ մեծ քաղքերն , Քաղցրիկ ջրերն , ձեր շէն գեղերն , Ունն աք Թողման գուր որ գնաման աք , Էսպէս կը լնի որ մոռանում աք :

Վախում ամէնպէս մտքերնուցդ ընկնի , Ինչքան որ ողջ աք՝ մտքերնուդ չընկնի . Բարի 2 ձեր որդւոց Թոռանց պատմեցէք , Էսպէս խայրենիքն քանդած Թողեցիք :

Մասիսի անունն , Նոյայ տապանի , Արարատ դաշտի , սուրբ Էջմիածնի , Մեր խոր վիրապի , սուրբ Գեղարդ , Մուղնի 3 , Չմոռանան մինչ ի օրն դատաստանի :

Աչքս կուրանար , շինքս կոտրուէր , Խեղճ Հայաստան , քեզ էսպէս չտեսնէր , Թէ մեռած էի , ինչ երանի էր , Քան թէ կենդանի՝ աչքս բաց տեսնէր :

Լսրկորդ տան խօսքերը շատ սրտաւ շարժ են , ու ամէն մէկ տողը նշանական . վասն զի անցեալն եղութիւնն է :

1 Ուրիշ օրինակ մը՝ Աստուծոյ :

2 Գոնէ . պարէ :

3 Էջմիածնայ մօտ՝ Կարբի գեղին արեւելեան կողմը գեղ մը կայ՝ Եւթլարէ կամ Եւթլարէ անունով . ասոր քովը ատենով վանք մը կայ եղեր , որ հիմա աւերակ է , և հոն կը պահուէր , կ'ըսեն , Քրիստոսի գեղարդը . անոր համար վանքն ալ գեղն ալ Սուրբ Գեղարդ ըսուէր են , ու ետքը Եւթլարէ : Իսկ Մուղնի կամ Մուղնի սուրբ Գեղարդ՝ ուրիշ վանք է առջինին մօտ՝ Արագած լեռան ոտքը :

ըր , հայրենեաց քաղցրութիւնը , ծնողաց յիշատակը , շինուածոց ու եկեղեցեաց գեղեցկութիւնները բոլորը մէկէն միտք կը ձգէ :

Չորրորդ տան խօսքերն ալ շատ ազդու և զօրաւոր են՝ ցաւագին ու յուսահատ սրտէ բխած : Իսկ վերջի տունը շատ գեղեցիկ ու բնական ձգած է , որ բանաստեղծը իրեն հայրենեաց խեղճութիւնը ինքիրեն մտածելով կ'ողբայ , ու կարգացողին սիրտը կը շարժէ :

ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ստեփան :

Որպէս կ'ընկունք ըստրիմոնեանք ընդ նրանմ Չայն տան ընդ ամպս ի յերկնաշուն տարագէմ , Մինչ ի Թօնից հարաւայնոց փախստեայք Կըռնչէն ճախր առեալ ի զուարթ աղաղակ :

ՎԻՐԳԻԼ . ԵՆԵԱԿ . Ժ :

Հիւ ատենէն ի վեր աս Թաշու նին վրայ շատ բան խօսեր են բանաստեղծներն ու բնապատումները՝ իրեն այլ և այլ յատկութիւններուն համար :

Կուռնկը միշտ բազմութեամբ կը բնակի , ու ամէն տարի բազմութեամբ ճամբորդութիւն կ'ընէ . իրեն կերակուրն է որդ , ճախ , ձուկ , գորտ և հունտեր : Խիստ բարձր տեղուանք կը շինէ իրեն բոյնը դալար խոտերով . ու թէ որ բարձր տեղ չգտնէ՝ ծիւրով ու չոր խոտերով կը շինէ : Չայնը խղճուկ՝ բայց զօրաւոր է . քանի որ պզտիկ է՝ միսը ախորժահամ է , ու պզտիկուց բռնուածը դիւրաւ կ'ընտանենայ :

Շատ տեսակ է կուռնկը . և գըլխաւորն է հասարակ տեսակը որ Լսիա , Լսրոպա ու Լսփրիկէ կը գըլխուի : Լսիկայ աւելի տղմային ու բաց տեղեր կը բնակի : Օլարմանալի

(Թագապարդ կռուակ) :

բան է ասոր ճամբորդութիւնը որ բազմութեամբ կ'ընէ՝ շատ աշխարհքներէ անցնելով . երբոր կը նային որ տեղի մը օդը իրենց կը յարմարի՝ հոն կ'իջնան ու կը մնան բոլոր ձմեռը : Խոլմբին ձեւը ընդհանրապէս եռանկիւնի է , բայց երբոր քամին պտուտքով է և կմբարծիւ յարձակի վրանին , ան ատենը կ'որ ձեւով կ'երթան : Շամբորդութեան ատենին կը նային որ ապահով ու կերակուրի կողմանէ առատ դաշտ մը իջնան . բոլոր գիշերը իրենցմէ մէկը պահապան կը կենայ , թէ որ վտանգ մը տեսնէ անիկայ , մէկէն սուր ձայնով մը ընկերներուն կ'իմացընէ : Թուչելու ատենին միշտ մէկը ամենուն առջեւն կ'երթայ կըռկուալով . և որպէս զի անիկայ շատ չորհնի՝ անդադար կը փոխուին , ու ամենէն ետքինը առաջ կ'անցնի հետզհետէ : Իսկ հասարակ տեսակը սովորաբար երկու հաւկիթ կ'ածէ կանանչագոյն՝ սև բծերով . թէ որ պղտիկ ատենը բռնուի , ոչ միայն կ'ընտանենայ , հապա նաև մասնաւոր խաղեր ալ կը սորվի : Չափահասին մեծութիւնը իրեք ոտնաչափ և ութը

կամ տասը բթաչափ է . կտուցը 4 բթաչափ , պոչը ութը . իսկ թևերուն բացուածքը ինչուան 6 ոտնաչափ կ'ըլլայ :

Հսկայածե կռուակ ըսուածը , որ Սիպերիայի տղմային տեղերը կը բռնակի , մոխրագոյն տեսակին պէս շատ ւոր չէ : Թէ որ մարդ մը տեսնեն ասոնք , թէպէտ և ամենահեռու ալ ըլլայ՝ կը սկսին սաստիկ կանչուրտելով օդուն մէջ բարձրանալ . անոր համար որսորդները մեծ ջանք կ'ընեն որ առանց կերպով մը խրտեցընելու կարենան զարնել զիրենք :

Թէ որ շուն մը տեսնէ ասոնցմէ մէկը , մէկէն վրան կը վազէ , ու կը նայի որ կտուցովը զարնելով մեռցընէ կամ վիրաւորէ : Իսկայ գորտէն զատ մողէս ալ կ'ուտէ . ու միշտ բոյնին մօտիկ պահապան մը կը դնէ որ յանկարծ թնամի մը մօտենայ նէ՝ ուրիշներուն հետ մէկտեղ բազմութեամբ վրան կը վազեն ու այնչափ կը կտցեն որ ինչուան կը մեռնի :

Թագապարդ կռուակը Վիքրիէ կը գտնուի , և կռուակի տեսակներուն մէջ ամենէն գեղեցիկն է . աս իրեն

գեղեցկութեւն համար կ'ըսուի նաեւ
Լ'ըքայական թռչուն : Խիստ արագ
կը վազէ՝ թռկերը բաց բռնած . ձայ-
նը խղզուկ բայց զօրաւոր է , ու փո-
ղի ձայնին կը նմանի : Թիւ որ բանի
մը համար բարկանալու ըլլայ , գլու-
խը կը բարձրացնէ , վիզը կ'երկընցը-
նէ , ծանր ծանր կը քալէ , ու բոլոր
շարժումներովը յայտնի կը ցուցնէ
բարկութիւնն ու գազանութիւնը :
Ստէպ ստէպ ծառերուն վրայ կը
հանգչի՝ մէկ ոտքին վրայ կեցած , ու
վիզը ներս քաշած :

Գեղեցիկ կռունկ ըսուածը Լ'սիա
ու Լ'փրիկէ կը գտնուի , ու գոյնզգոյն
փետուրներով զարդարուած է : Լ'սոր
արտաքին կերպը խիստ ծիծաղական
ըլլալով՝ հին մատենագիրներէն ու
մանք Լատակերգու կռունկ դրեր էին
անունը : Ուրիշ յատկութիւններուն
կողմանէ մէկալ տեսակներուն նման
է :

Կռունկին բարձրէն կուկըռալով
թռչին ու հեռաւոր երկիրներ անց-
նիլ երթալը տեսնելով արեւելքի ազ-
գեր , (որ երբոր իրենց հայրենիքէն կը
հեռանան՝ տարիներով մէկ լուր մը
չեն կրնար առնել իրենց աշխարհքէն
կամ ծնողքէն կամ ազգականներէն ,)
այրած սրտով երգեր շինած են կը-
ռունկին վրայ : Լ'սոնցմէ մէկն է նաեւ
հոս դրածնիս . որ թէպէտ բանա-
ստեղծութեանը կողմանէ խեղճ է ,
լեզուն ալ խառնակ ու ռամկական ,
բայց երգողին խեղճութիւնը և հայ-
րենեաց սիրոյն կարօտը հասկըցողին
արհամարհելի է :

Կռունկ ուստի կուգաս , ծառայ եմ ձայնիդ .
Կռունկ , մեր աշխարհէն խապրիկ մի չունին :
Մի վազեր երամիդ , շուտով կը հասնիս .
Կռունկ , մեր աշխարհէն խապրիկ մի չունին :

Թողեր եմ ուեկեր եմ մըքերս ու այգիս .
Քանի որ ան կ'անեմ կուքողուի հոգիս .
Կռունկ , պահ մի կացիր , ձայնիկդ 'ի հոգիս .
Կռունկ , մեր աշխարհէն խապրիկ մի չունին :

Քեզ խապար հարցնողին չես տանիր տալապ .
Չայնիկդ անուշ կուգայ քան զըրբի տօլապ .

Կռունկ , Պաղտատ իջնուս կամ թէ 'ի հալապ .
Կռունկ , մեր աշխարհէն խապրիկ մի չունին :

Սրտերնիս կամեցաւ՝ ելանք գնացանք ,
Այս սուտ առ տընուորիս տէրտէրն իմացանք ,
Աղուհացկեր մարդկանց կարօտ մընացանք .
Կռունկ , մեր աշխարհէն խապրիկ մի չունին :

Աս տընուորիս բաներն կամաց կամաց է ,
Միթէ Աստուած լըսէ , գռնակըն բացցէ .
Ղարիպին սիրան է սուգ , աչերն 'ի լաց է .
Կռունկ , մեր աշխարհէն խապրիկ մի չունին :

Աստուած , քեզնէ խնդրեմ մուրվէթ ու քերէմ .
Ղարիպին սիրան է խոց , ճիկէրն է վերէմ .
Կերած հացն է լեղի ու ջուրն է հարամ ,
Կռունկ , մեր աշխարհէն խապրիկ մի չունին :

Ոչ ըզլուր օրն գիտեմ ոչ ըզկիրակին .
Ջարկած է զիս շամփուրն , բռնած կը րակին .
Այրիլըս չեմ հոգար , ձեզնէ կարօտ եմ .
Կռունկ , մեր աշխարհէն խապրիկ մի չունին :

Պաղտատու կուգաս , կ'երթաս 'ի Սէհրատ .
Թըղթիկ մի գըրեմ , տամք զամանաթ .
Աստուած թող վըկայ լինի քո վըրադ ,
Տարեալ հասուցես զայդ իմ սիրելեաց :

Գըրեր եմ մէջ թըղթիս , թէ հոս մընացի ,
Օրիկ մի օրեր զաչերս չըրացի .
Սիրելիք , ձեզանէ կարօտ մընացի .
Կռունկ , մեր աշխարհէն խապրիկ մի չունին :

Աշունն է մօտեցեր , գնալու ես թէտպիր ,
Երամ ես ժողվեր՝ հազարներ ու բիւր .
Ինձ պատասխան չտըիր , ելար գընացիր .
Կռունկ , մեր աշխարհէն գընա հեռացիր :

Ով ինչուան զատիկ
Պարոք ունի տալիք ,
Անոր մեծպաքն է պըզտիկ ,
Ոչ պաք գիտէ ոչ ուտիք :